

ΠΑΡΑΝΟΙΑ ΚΑΙ ΕΓΩΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ¹

Τα φυτά και τα ζώα, για να διατηρήσουν την ύπαρξή τους, χρησιμοποιούν εκπληκτικούς τρόπους, με τους οποίους παραπλανούν και προσελκύουν το ένα το άλλο. Οι άνθρωποι με τη δυνατότητά τους να διατηρούν γνώση και να καθορίζουν τη συμπεριφορά τους χωρίς τις πιο άμεσες αντιλήψεις τους, βρίσκουν ευφυείς τρόπους, για να δικαιολογήσουν την ύπαρξή τους και δεν αρκούνται μόνο στη διατήρησή της. Δημιουργούν σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους και χρησιμοποιούν τις δυνατότητες των πραγμάτων, για να μην αισθάνονται πως τιποτένιοι, δηλαδή πως υπάρχουν άσκοπα. Μπορούν να καταναλώσουν όλη τη ζωή τους, για να προσελκύουν την προσοχή των άλλων.

Είναι συνηθισμένο φαινόμενο όσο και σπουδαίο, για να σταθεί η προσοχή μας, το πώς ο άνθρωπος διαμορφώνει τον τρόπο ζωής και την εμπειρία του επηρεαζόμενος διαρκώς από την άποψή του για τους άλλους ανθρώπους, με τους οποίους συμβιώνει. Όταν απομακρύνεται και ζει μακριά τους, συμπεριφέρεται διαφορετικά, ανεπηρέαστος από πολλές αντιλήψεις και απόψεις του για εκείνους. Η γνώση του, πως οι άλλοι μπορούν και γνωρίζουν σαν αυτόν, πως με εκείνη τη γνώση τους καθορίζουν τη συμπεριφορά τους, όπως αυτός, αυτή η γνώση για την ύπαρξη και την άμεση επίδραση της γνώσης στους άλλους τον προτρέπει να ζει, για να τους δώσει μια άποψη για τον εαυτό του. Μια έννοια, μια μικρή ή μεγάλη δόξα, με την οποία αισθάνεται σημαντικός, χρήσιμος, βέβαιος για την ύπαρξή του και πως δεν είναι τυχαίος. Αν ο εαυτός μας ήταν ένας άλλος, που θα υπήρχε εξωτερικά μας, θα θέλαμε να έχουμε και θα είχαμε διαφορετικές σχέσεις μαζί του. Πολλά απ' όσα μπορούμε να κάνουμε μόνοι μας ή δεν είναι τόσο σημαντικά για να τα κάνουμε, θέλουμε να τα κάνουμε ανάμεσα στους άλλους και να γίνουν γνωστά. **Ο διανοητικός αποπροσανατολισμός και ο εγωκεντρισμός** προτρέπουν σε εξωτερικές δραστηριότητες, με τις οποίες δε στοχεύουμε να δικαιολογήσουμε άμεσα την ύπαρξή μας με τη διαμόρφωση της αυτογνωσίας. Στοχεύουμε να τη δικαιολογήσουμε διαμέσου των εξωτερικών πραγμάτων, πραγματοποιώντας δυνατότητες, με τις οποίες αισθανόμαστε χρήσιμοι και αναγνωριζόμαστε από και με τους άλλους.

Το παιδί, που ακόμα δεν έχει διαμορφώσει μια βέβαιη γνώση για την ποιότητα, τις δυνατότητες και τις σχέσεις των ανθρώπων, που αντιλαμβάνεται πως δεν μπορεί μόνο του να κάνει αρκετά για να διατηρήσει και να υποστηρίξει τον εαυτό του και πως πρέπει να μην αντιτάσσεται στους πιο μεγά-

¹ Μεγάλο μέρος των σκέψεων κάτω από αυτόν εδώ τον ίδιο τίτλο προέρχεται από το τρίτο μέρος του φιλοσοφικού βιβλίου “Η Θεολογία της Επιστήμης”, που εκδόθηκε τον Ιαν. του 2000. Εδώ έχουν γίνει μερικές εκφραστικές διορθώσεις. Ακόμα, έχουν προστεθεί νεότερες σκέψεις και όλες μαζί τελικά διατυπώθηκαν και συμπεριλήφθηκαν στο βιβλίο “Η παγκόσμια ηθική του εσωτερικού προσανατολισμού” το οποίο εκδόθηκε το 2014

λους που υπερέχουν, δείχνει και αισθάνεται πως δεν είναι το τίποτε με το **παιγνίδι**. Το παιγνίδι είναι ένας ευφυής τρόπος, με τον οποίο αισθανόμαστε δημιουργοί ή κυρίαρχοι ορισμένων εξελίξεων και όχι όπως μια τυχαία ύπαρξη. Ο ανθρώπινος εσωτερικός κόσμος είναι συν-διαμορφωμένος με γνώση του εξωτερικού και του εσωτερικού των άλλων και δεν αρκείται σαν τα άλλα έμβια πλάσματα να εξωτερικεύει μόνο τις διαθέσεις της στιγμής, όπως προσδιορίζονται πιο άμεσα από τις αισθήσεις του. Για να δικαιολογήσει την ύπαρξή του και για να τον καταλάβουν, χρησιμοποιεί την εμπειρία του, τα πράγματα και τη γνώση των άλλων.

Μεγαλώνοντας, ο άνθρωπος γνωρίζει το φυσικο-κοινωνικό περιβάλλον του. Μπορεί να φροντίζει για την αυτοδιατήρηση και την προστασία του, συνεργάζεται με τους άλλους, δημιουργεί φιλικές σχέσεις και διανοείται πολλούς τρόπους, για να πραγματοποιεί τη θέλησή του, ν' αποφεύγει τις αμφισβητήσεις, τις αρνήσεις -στοιχεία κάθε εξέλιξης- και για να πάψει να καθορίζεται από τους άλλους χωρίς τη δική του θέληση. Φθάνει στο σημείο να μπορεί να διακόψει τη φιλία του, παρά να δείξει την αβεβαιότητά του για μια άποψη που υποστηρίζει, να διακινδυνέψει και να καταστρέψει τη ζωή του, παρά να κάνει το αντίθετο από τους φίλους του, αλλά μπορεί και να εκδικηθεί. Δεν αρκείται να συνυπάρχει απλά και ήσυχα όπως τα πρόβατα, γιατί **κάτι περισσότερο** αναζητάει από μια σταθερή διατήρηση και συνύπαρξή του.

Ο καθένας διαπιστώνει τον εγωκεντρισμό αποσπασματικά, σε μερικές στιγμές της δικής του συμπεριφοράς και στον άλλων. Ειδικά, όταν βρεθεί στη θέση να φαίνεται, σαν παιδί, παράξενος ή ανίσχυρος για να βλάψει, τότε καταλαβαίνει πόσο εγωκεντρικοί είναι οι άνθρωποι και δοκιμάζει ποιοι είναι οι αληθινοί φίλοι και οι σοφοί. Τα ζώα, οι φιλήσυχοι άνθρωποι, τα παιδιά, οι ανίσχυροι να βλάψουν, να εκμεταλλευτούν και να προσποιηθούν, συνήθως δεν προκαλούν την εχθρική διάθεση του μίσους και είναι οι πιο «καλοί». Διότι με το δικό τους τρόπο ζωής και με την άγνοιά τους δεν αμφισβητούν και δε μειώνουν όσους έχουν μια εγωκεντρική έννοια για τον εαυτό τους, βασισμένοι σε μερικές σχέσεις και δυνατότητές τους, τις οποίες δημιούργησαν με πολλή ευφυΐα για τα μάτια των άλλων εγωκεντρικών. (...)

Άνθρωποι πολύ διαφορετικοί στο ύψος, στο βάρος, στο χρώμα, στις αντοχές και στις επιδόσεις, στις προθέσεις και στην καλλιέργεια, στα περιουσιακά στοιχεία, στην ηλικία και στον τρόπο ζωής τους, στη θρησκεία και στις απόψεις τους, ανεξάρτητα από το φύλο, το επάγγελμα, την καταγωγή τους κλπ., όλοι έχουν κάτι το κοινό, το οποίο δημιουργεί την αδικία, την καταπίεση, την εκμετάλλευση ως και την καταστροφή των άλλων. Αυτό είναι κοινό, ανεξάρτητα από τις πολλές άλλες διαφορές τους και τα παραπάνω κακά δεν μπορούν να αποδοθούν σε μία μόνο ομάδα ανθρώπων. Αυτό **το κοινό γνώρισμα** είναι, ότι όλοι πράττουν πολύ, με μεγάλη άγνοια, με συλλογιστική ασυνέπεια, περιορίζοντας την πραγματικότητα στις αισθήσεις τους και όλοι αποσκοπούν στην ευχαρίστηση και στην υπεροχή τους και **όχι μόνο στην επιβίωσή τους**. Αυτό είναι ο εγωισμός. Κάπως παρόμοια με το

αίσθημα της υπεροχής της ψυχολογικής θεωρίας του Αλ. Άντλερ και ακόμα περισσότερο. Ο εγωισμός είναι η διάθεση που οδηγεί τη ζωή στην αυτοδιατήρηση, στην εξύψωση και στην ανάδειξη.

Ο εγωισμός εξωτερικεύεται με δύο φαινομενικά αντίθετους τρόπους. Με τον ένα, ο άνθρωπος συμπεριφέρεται παρακινούμενος από τη συναίσθηση κάποιας μειονεκτικότητας και αβεβαιότητας για τη θέση του στον κόσμο ή στην κοινωνία. Με τον άλλο τρόπο εκδηλώνει κάποια υπεροπτική άποψη για τον εαυτό του, μειονεκτική για τους άλλους και με επανάπαυση στις απολαύσεις του. Και με τις δύο μορφές του, ο εγωισμός μπορεί εύκολα να οδηγήσει σε βίαιους τρόπους, είτε σαν αντιδραστικός είτε σαν προκλητικός. Φυσικά, δεν τον έχουν όλοι οι άνθρωποι με την ίδια ποιότητα και δεν τον εξωτερικεύουν με τον ίδιο τρόπο. Εξαρτάται καθοριστικά από τις απόψεις τους, τους στόχους τους, από τις γνώσεις τους, την εμπειρία τους και τη θέλησή τους. Αν κάποιος πράττει μία επικίνδυνη ανόρθωση της δίκυκλης μηχανής του, αν κάποιος βοηθάει ένα συνάνθρωπό του ή αν τον κλέβει και τα τρία αυτά φαινόμενα μπορούν να γίνονται με εγωιστική διάθεση. Έχουν, όμως, διαφορετική σημασία και συνέπεια, ασχέτως αν όλοι θέλουν να ευχαριστήσουν τον εαυτό τους. Ο άνθρωπος της εσωτερικής αναζήτησης και του στοχαστικού τρόπου ζωής δεν αποσκοπεί λιγότερο στον εαυτό του απ' όσο οι άλλοι και δεν ξεχωρίζει για το λιγότερο εγωισμό του. Η διαφορά είναι στον τρόπο, που επιζητάει την ευχαρίστηση, στα πρότυπά του και στον τρόπο ζωής του. Επειδή τα όρια είναι πολύ κοντά, χρειάζεται μεγάλη προσοχή να ξεχωρίζουμε τις συμπεριφορές, οι οποίες προέρχονται με αυτοσυγκράτησή του, με ισορροπημένη άποψη, από τη δικαιολογημένη αυτοπιστία και τη βάσιμη αισιοδοξία ή από τη δικαιολογημένη έλλειψη των τελευταίων. Όπως πρέπει να προσέξουμε σαν ξεχωριστή περίπτωση τη δυσαρέσκεια κάποιου, όταν αυτή προέρχεται από τις λάθος διαπιστώσεις του για τα πράγματα και τον εαυτό του, από την περίπτωση των λογικών διαπιστώσεων.

Ο Alfred Adler (1870-1937) -ο ιδρυτής της λεγόμενης ατομικής ψυχολογίας- δεν ακολούθησε τις σκοτεινές και υπερβολικές θεωρίες του συνεργάτη του S. Freud. Εξήγησε με περισσότερη ευστοχία την ανθρώπινη συμπεριφορά και αντίδραση. Αυτός αναγνώρισε τη σημαντική διαμορφωτική επίδραση της διάνοιας και της γνώσης στον ευρύτερο εσωτερικό κόσμο -όχι τη γενική ταυτότητά τους- και τη σχέση της εξωτερικής και κοινωνικής δραστηριότητας με κάποια εσωτερική αβεβαιότητα για το νόημα της ζωής. Ωστόσο, προχώρησε αναιτιολόγητα και μεροληπτικά περιορίζοντας το νόημα της ζωής στην κοινωνική αναγνώριση. Καθόρισε σαν αξία το σχετικό νόημα (την έμμεση δικαιολόγηση της ύπαρξης), που ο καθένας μπορεί να βρίσκει με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικές κοινωνικές δραστηριότητες ανάλογα με την εμπειρία, την άποψη και τις δυνατότητές του. Δεν πρόσεξε την αμφίδρομη σχέση της κοινωνικότητας με τον εγωκεντρισμό και πως η γνωστική ατέλεια μαζί με την επιδιωκόμενη εξύψωση τροφοδοτεί την εξωτερική συμπεριφορά και τη δημιουργία κοινωνικών και αντικοινωνικών σχέσεων.

Για τον Adler η αδυναμία για συνεργασία και για συμβίωση και η έλλειψη του αισθήματος κοινωνικότητας γεννούν ένα πολύμορφο αίσθημα κατωτερότητας. Ενώ η διαρκής τάση για υπερνίκησή του προτρέπει να κα-

λυφθεί αυτό το αίσθημα με ένα άλλο, εκείνο της υπεροχής. Το αίσθημα της κατωτερότητας μπορεί να γεννιέται από αυτήν την έλλειψη που καθορίζει ο Adler και αυτό είναι μέρος της αλήθειας. Η έλλειψη βεβαιότητας για το νόημα και τον προορισμό της ζωής **προϋπάρχει σε κάθε έμβιο ον** και είναι το επακόλουθο βίωμα των περιορισμών και της αστάθειας της ζωής. Εξ' αρχής, η ανθρώπινη διάνοια προτρέπεται να βρει το επαρκές νόημα της ύπαρξης και να απαλλαγεί από τις αδυναμίες της ζωής. Με τη διαμόρφωση της εμπειρίας μέσα στο φυσικο-κοινωνικό περιβάλλον, ο άνθρωπος ανακαλύπτει εκ των υστέρων πολλές και διάφορες ελλείψεις, αδυνατότητες και δυνατότητές του και επικεντρώνεται σε αυτές. Έτσι, στην πραγματικότητα, **το αίσθημα κατωτερότητας δεν έρχεται από την απώλεια μιας προηγούμενης τελειότητας**, αλλά προσδιορίζεται και μεταμορφώνεται στην πορεία της ζωής με την εμπειρία. Γι' αυτό, δεν μπορεί να υπερνικηθεί τελείως χωρίς τη διαμόρφωση αυτογνωσίας και χωρίς την απαλλαγή από τις αυταπάτες, παρά μόνο σχετικά και ανεπαρκώς, με την πραγματοποίηση ορισμένων δυνατοτήτων μας. Αντιστρόφως, η αδυναμία να υπερνικηθεί προτρέπει στη δημιουργία κοινωνικών και αντικοινωνικών σχέσεων.

ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑ - Η υλιστική άποψη για τη δύναμη

Οικονομική ανάπτυξη και ισχύς για τον άνθρωπο δεν σημαίνει απλώς αξιοπρεπής επιβίωση και **ποτέ δεν του εξασφαλίζει το μέλλον**. Σημαίνει δυνατότητα εξαγοράς των υλικών μέσων που διεκδικούν ή ανήκουν σε άλλους και δυνατότητα εξαγοράς της διάθεσης, της σκέψης, της εργασίας και της δράσης άλλων ανθρώπων. Με τη δύναμη του χρήματος, αποκτιούνται υλικά και πνευματικά μέσα με την αποδοχή, την ανοχή και την στήριξη των άλλων και κατά συνέπεια με την προοπτική της αρεσκείας μας. Όμως, αυτή τη δυνατότητα επιθυμούν και ονειρεύονται όλοι και η διεκδίκησή της δεν είναι ανεμπόδιστη. Αντιθέτως, προκαλεί ανταγωνιστικές επιδιώξεις, αντιδράσεις και προβλήματα στις επιδιώξεις των άλλων.

Πίσω από την τάση για εξωτερική δύναμη, που αποκτιέται με τον φορέα του χρήματος και με την περιουσία βρίσκεται μία πραγματική αδυναμία, η οποία βιώνεται σαν ανασφάλεια και μειονεξία. **Η άγνοια και η υποβάθμιση της δύναμης της σκέψης** οδηγεί στη βιαστική σκέψη, στην υπερβολική βεβαιότητα, σε λανθασμένες εκτιμήσεις, σε φανταστικές προσδοκίες, σε επιλογές και κινήσεις με απρόβλεπτα αποτελέσματα και με μεροληπτική λογική. Εάν ο Θεός υπάρχει με σκέψη και ψυχοσύνθεση χωρίς να είναι ορατός, αυτό οφείλεται στην 100% ασφάλεια και ανωτερότητά του, που δεν την έχει επιτύχει με εξωτερική δράση και μεγάλες δυνάμεις, αλλά με την πραγματική δύναμη που βρίσκεται αόρατη στο εσωτερικό μας και λέγεται "σκέψη".

Τη δύναμη εξωτερικευμένη με σάρκα, ταχύτητα και χρήμα την αντιλαμβάνεται και ένας πίθηκος. Τη δύναμη που έχει η σκέψη την αντιλαμβανόμα-

στε εμμέσως από την αδυναμία να την ελέγξουμε και από τις εξωτερικευμένες συνέπειες αυτής της αδυναμίας. Την αδυναμία ελέγχου της σκέψης δεν μπορεί να την αντιληφθεί κάποιος το ίδιο εύκολα, αφού ακόμα και τότε **με αυτή την αδυναμία ελέγχου της σκέψης, ο άνθρωπος πάλι μπορεί να προκαλεί συνέπειες και να αλλάζει τα πράγματα και τη ζωή του.** Η πραγματική δύναμη της σκέψης δεν είναι η τυφλή δύναμη που προκαλεί συνέπειες και μεγιστοποίησης μίας απόδοσης. Η πραγματική δύναμη της σκέψης αποκαλύπτεται από την εφαρμογή στον ίδιο τον εαυτό της και τότε η σκέψη δεν προκαλεί εξωτερικευμένες συνέπειες, αν και έχει επίγνωση των δυνατοτήτων της μέσα στον κόσμο. Εφαρμογή της σκέψης στον ίδιο τον εαυτό της ;

☀ Για τη σκέψη χωρίς πράξη, έχουμε ακούσει ότι είναι άχρηστη. Για την πράξη χωρίς σκέψη και χωρίς καλή γνώση κοιτάξτε τη ζωή και ρωτήστε το Θεό!

Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι για την επιβίωση ή αυτοσυντήρηση. Οι άνθρωποι στοχεύουν και πράττουν με τους ανάλογους τρόπους, για να εξασφαλίσουν άμεσα και δια παντός τη ζωή τους. Όχι μόνο για να διατηρηθεί αφηρημένα, αλλά για να υπάρχουν μαζί με όσα αυτοί στοχεύουν και πράττουν για τη δικαιολόγησή της, όπως την αντιλαμβάνονται. Δηλαδή ταυτοχρόνως στοχεύουν και πραγματοποιούν άλλους σκοπούς, εμμέσως στην υπερίσχυση μιας κοσμοθεώρησης, ενός τρόπου ζωής και γενικώς σ' έναν ευρύτερο αριθμό δυνατοτήτων της ύπαρξής τους.

Το κακό δεν είναι η επιθυμία και ο στόχος του ανθρώπου να ξεπεράσει τα μειονεκτικά του αισθήματα και να γίνει σημαντικός στον κόσμο. Το κακό είναι να σχηματίζει λάθος άποψη για τα πράγματα, για τη θέση του στον κόσμο, για τον προορισμό της ζωής και τελικά να έχει πλάνη για τον εαυτό του και να προσπαθεί να γίνει κάτι που δεν είναι τόσο σημαντικό και τόσο απαραίτητο, όπως το φαντάζεται. Αντιθέτως, το κακό μπορεί να είναι το πιο μεγάλο, αφού αυτό που επιδιώκει να γίνει απαιτεί να ζημιώσει τους άλλους, να φέρει την καταστροφή και τελικά να επιστρέψει πίσω στον ίδιο και στα αγαπημένα του πρόσωπα.

Με τη χρησιμοποίηση των υλικών πραγμάτων και ιδιαίτερα εκείνων που χρησιμεύουν πιο άμεσα στη διατήρηση της ύπαρξής μας, στην προστασία μας από τους κοινούς κινδύνους και στην επίλυση προβλημάτων επιβίωσης, είναι δυνατό να πραγματοποιήσουμε μια άποψη για τον εαυτό μας, με την οποία όχι μόνο δε θα αισθανόμαστε "τιποτένιοι" αλλά και θ' αφαιρεί τη δυνατότητα των άλλων να μας αμφισβητήσουν. Πολλά από αυτά τα υλικά πράγματα και οι δυνατότητές τους δεν μπορούν να γίνουν δικά μας χωρίς τη συμφωνία των άλλων και δεν μπορούμε να τα δημιουργήσουμε εμείς οι ίδιοι ή τουλάχιστον με την ποιότητα και τις προδιαγραφές που θα θέλαμε. **Ο συνηθισμένος κοινός τρόπος, για να τ' αποκτήσουμε και για να τα χρησιμοποιήσουμε με τη δική τους συμφωνία, είναι να τα ανταλλάξουμε με δικά μας πράγματα ή με τη χρησιμότητα, που έχουμε άμεσα εμείς οι**

ίδιοι και με τις δραστηριότητές μας. Επειδή, όμως, είναι δύσκολο ή αδύνατο να καθορίζεται σε τόσα πολλά πράγματα ποια με ποια θα ανταλλάσσονται, σε ποιες στιγμές, να υπάρξει συμφωνία και να πραγματοποιείται με τον καθένα αυτός ο ακαθόριστος τρόπος ανταλλαγής, αυτού του είδους τα προβλήματα επιλύονται με τη χρησιμοποίηση του κοινού υλικού μέσου, το οποίο λέγεται «χρήμα».

Το χρήμα, ως κοινό υλικό μέσο με μια ορισμένη ανταλλακτική και αγοραστική αξία, που είναι η προκαθορισμένη δυνατότητά του να ανταλλάσσεται με ορισμένα πράγματα, μπορεί να χρησιμεύει έτσι έμμεσα, για να διαμορφώσουμε τις σχέσεις μας με τους άλλους και για να επιτύχουμε τους στόχους μας, **όπως αν ήταν όλα εκείνα τα πράγματα και όλες οι δυνατότητές τους.** Αυτή τη σταθερή δυνατότητα την έχει και για τους άλλους. Μπορούμε να το "ανταλλάζουμε" με πράγματα, να χρησιμοποιήσουμε τα πράγματα με τα οποία το ανταλλάξαμε **και να δώσουμε το ίδιο ως αντάλλαγμα για τις δραστηριότητες κάποιων άλλων, που μας εξυπηρετούν.** Σαν έννοια αντανακλά έναν απροσδιόριστο αριθμό δυνατών πραγμάτων, τις δυνατότητές τους και τις δυνατότητες των ίδιων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Συνεπώς δικαιολογημένα έχει θεοποιηθεί από τον αποπροσανατολισμένο άνθρωπο, ο οποίος προτρέπεται να εξυψώσει τον εαυτό του απέναντι στους άλλους, συμπεριφέρεται σα να ήταν η επαρκής αιτία του εαυτού του και αξιολογεί τη ζωή με εξωτερικές αξίες. Η θεοποίησή του και οι **θυσίες** που γίνονται για την απόκτησή του αντανακλούν τον εγωκεντρισμό, τον αποπροσανατολισμό και γενικά την αναξιοποίησή τους ν' αξιοποιήσουν οι άνθρωποι πραγματικά τη ζωή τους στην ουσία της με την άμεση δικαιολόγησή της και με τη διαμόρφωση αυτογνωσίας.

Είναι αστείο, ότι μια μεγάλη πλειονότητα ανθρώπων, οι οποίοι πιστεύουν στην ισχύ του χρήματος για μια ομορφότερη ζωή, που ονειρεύονται τα πλούτη, οι οποίοι επιλέγουν ένα σκοταδιστικό και αλήτικο τρόπο ζωής και έχουν το θράσος να συμβουλεύουν για την προτεραιότητα και τη σημαντικότητά του, **αυτοί οι ίδιοι είναι αποτυχημένοι και παρά τις προσπάθειές τους.** Είναι πολύ διασκεδαστικό να τους αντιμετωπίζουμε με τις δικές τους υλιστικές απόψεις και εκτιμήσεις για το νόημα της ζωής. Χρειάζεται το ίδιο πολλή ανοησία ένας τέτοιος ανθρωπάκος να επιδεικνύεται και να συμβουλεύει έναν αλήτικο, αισθησιοκρατικό και άπληστο τρόπο ζωής, με την αυταπάτη ότι ο ίδιος είναι στη θέση ενός πλούσιου, εύπορου και επιτυχημένου ανθρώπου.

Κακές απόψεις για τους οικονομικά ισχυρούς και για όσους ασκούν την εξουσία **βρίσκουν ευνοϊκό έδαφος** να καλλιεργηθούν σε στρώματα χαμηλού εισοδήματος, σε άπορους και σε άνεργους. Μπορούν να τους φανταστούν απατεώνες, σκληρούς, αδιάφορους, διεφθαρμένους, άπληστους και καταχραστές. Στην πραγματικότητα, **αναγνωρίζουν σε καθρέφτη τον εαυτό τους και τις δικές τους επιθυμίες.** Πρόκειται για μία συνηθισμένη επιπόλαιη γενίκευση, με τη λογική της ισοπέδωσης, όπου κάτω από την ίδια λέξη συμπεριλαμβάνονται όλα αδιακρίτως και τους αποδίδονται τα ίδια χαρακτηριστικά. Τα πολλά χρήματα και ο πλούτος δεν προτιμούν ένα συγκεκριμένο τύπο ανθρώπου, αν και **κάποιοι είναι έτοιμοι να κάνουν τα πάντα για να τα κερδίσουν ή δεν το επέτυχαν.**

Όλοι επιθυμούμε τα πολλά χρήματα και ποτέ δε δίσταζα να το πω, ότι όσο περισσότερα τόσο το καλύτερο. **Όμως, πέρα από την τύχη και τις εύστοχες αποφάσεις, δεν είναι ο καθένας διατεθειμένος να βγάλει χρήματα με τις ίδιες προσπάθειες και θυσίες.** Να διαθέσει τον ίδιο χρόνο, να κοπιάσει το ίδιο, να διακινδυνέψει το ίδιο, να χρησιμοποιήσει τους ίδιους τρόπους, να συνεργαστεί με τους ίδιους όρους, να αλλάξει τον τρόπο ζωής του, να ανεχθεί τα ίδια προβλήματα και να απολαμβάνει το ίδιο τις ίδιες επιτυχίες. Για τους ίδιους λόγους, διαφορετικά θα αξιοποιήσει ο καθένας τα πολλά χρήματα. Αναλόγως του τρόπου που αντιλαμβάνεται γύρω του τον κόσμο, ποια είναι η άποψή του για το νόημα της ζωής, ποιες οι ανάγκες του, οι προτεραιότητές του, οι επιθυμίες του, οι γνώσεις του, ποιος τρόπος ζωής τον ευχαριστεί. Με τα ίδια χρήματα μπορεί κάποιος να καταστραφεί τελείως από την κακή διαχείρισή τους ή να επιτύχει μία ήρεμη και δημιουργική ζωή και να προσφέρει για την κοινή ευημερία, χωρίς να χάσει τη δική του απόλαυση.

"Η δουλειά δεν είναι ντροπή", λέγεται συνήθως για να ενθαρρύνουμε κάποιον να επιλέξει την εργασία του χωρίς δισταγμό. Σύμφωνα, αλλά μη ξεχνάμε πόσες ώρες προσφέρουμε από το χρόνο που είμαστε ζύπνιοι και μαζί με το χρόνο, τι ψυχολογία διαμορφώνουμε στις συνθήκες εργασίας και ποιες σκέψεις οφείλουμε να κάνουμε για να συμμετέχουμε και για να αποδώσουμε στην εργασία μας. Μη ξεχνάμε τι άλλες ευκαιρίες χάνουμε από τη ζωή μας και πόσα θα θέλαμε να κάνουμε καθημερινά εάν είχαμε την οικονομική ευχέρεια...για την οποία εργαζόμαστε χωρίς να την αποκτήσουμε. Μη ξεχνάμε, ότι όταν η εργασία γίνει "δουλειά" από την ανάγκη της επιβίωσης, μπορεί να γίνει αργός θάνατος για τη σκέψη και το πνεύμα και πολλές φορές να μας φθείρει βιολογικά και να βλάψει ανεπανόρθωτα την υγεία μας. Το αντάλλαγμα σε πολλά χρήματα μπορεί να είναι ισχυρό επιχείρημα και το συζητάμε. Για φαντάσου όμως, με την αυτοθυσία το αντάλλαγμα να είναι αυτό που πάντοτε έδιναν στους δούλους, να βρίσκεσαι πάντα σε αδυναμία να βοηθήσεις την οικογένειά σου και τελικά να μην μπορείς ποτέ να σπάσεις τα δεσμά της σκλαβιάς σου!

Με τον εγκλωβισμό του στοχασμού στην πυκνοκατοικημένη τσιμεντούπολη και με την καθημερινή πολυλογία κοντεύουμε να ξεχάσουμε τα αυτονόητα. **Ο άνθρωπος είναι εξαναγκασμένος να συνεργαστεί με άλλους για να μπορέσει να επιβιώσει, σε καθημερινή βάση.** Όταν αυτός ξεκινάει τη ζωή του χωρίς την ευνοϊκή τύχη να τον βοηθήσουν και να βρει έτοιμες τις προϋποθέσεις για την επιβίωσή του, τότε είναι **εξαναγκασμένος να αποδεχτεί την εργασία με τους όρους και το αντάλλαγμα που του θέτουν οι άλλοι, οι οποίοι έχουν προηγηθεί και έχουν εξασφαλίσει την επιβίωσή τους.**

Οι δραστηριότητες για την αυτοσυντήρηση και η εξαναγκασμένη εργασία δεν είναι δραστηριότητες έξω από τη ζωή, με σκοπό να ζήσουμε εκ των υστέρων. **Η εργασία μπορεί να είναι η μισή από την άπνη ζωή μας και**

σε πολλές περιπτώσεις η υλική και η ηθικο-διανοητική καταστροφή της με αντάλλαγμα ορισμένες άλλες δυνατότητες. Δεν είναι κακή και φυγόπονη η επιδίωξη κάποιου, να βρει πιο δίκαιους όρους και το ανάλογο αντάλλαγμα, να αποφεύγει την εκμετάλλευσή του και τις εργασίες που τον ζημιώνουν πολλαπλάσια με γνωστούς τρόπους. **Το κακό είναι η εκμετάλλευση της ανάγκης και κάποιας αδυναμίας του, κάτι που δεν έπαψε να γίνεται με τον πιο προκλητικό, ακραίο, φανερό, εκβιαστικό, βάρβαρο και δολοφονικό τρόπο.** Όπως θα ήταν άδικη, η προσπάθεια ν' αλλάξουν οι όροι και τ' ανταλλάγματα ξανά με "προσαρμοστικό" τρόπο, που βολεύει τις προσωπικές επιδιώξεις ή αντιθέτως με βίαιο τρόπο εναντίον του κατεστημένου. Είναι, επίσης, άδικο να παραβλέπουμε τις προθέσεις, τους στόχους, τη θετική συνεισφορά, τα προβλήματα και τις αδυναμίες εκείνων που βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση όσο άδικο είναι να ανεχόμαστε τις περιπτώσεις αδικίας που διαπράττουν εκείνοι και να συμμετέχουμε με επίγνωση στα σχέδιά τους για να βολεντούμε προσωπικά. Δεν χρειάζονται δυσνόητες θεωρίες, κοπιαστικές αναλύσεις και πολύ διάβασμα για να τα διαπιστώσει κάποιος αυτά.

Δυστυχώς, η δουλεία και η εκμετάλλευση δεν έπαψαν να υπάρχουν ούτε στις αποκαλούμενες πιο αναπτυγμένες χώρες του κόσμου. Σε ορισμένες περιπτώσεις άλλαξε ο τρόπος, έγινε λιγότερο ορατός, έγινε έμμεσος και το πιο προκλητικό με την κάλυψη των νόμων ή με την απουσία τους. Η φύση είναι κατειλημμένη, περιφραγμένη, ιδιοκτησία άλλων, καταστρέφεται, ενώ για λόγους εθνικούς και οικονομικούς ανέκαθεν δικαιολογούνται ορισμένες ανισότητες, επιβάλλονται υποχρεώσεις χωρίς ίσα ανταλλάγματα και μπορούν ν' ανατραπούν όλα τα δεδομένα. **Εάν δεν βρούμε την επιθυμητή εργασία ή εκείνη την οποία μπορούμε να προσφέρουμε κινδυνεύουμε να πεθάνουμε από αστία και δίψα.** Το ίδιο, εάν δεν εργαστούμε με τους όρους που μας θέτουν ή **αν δεν αποδεχτούμε να συνεργαστούμε με τους απατεώνες, τους ανισόρροπους κερδοσκόπους και αν δεν ανεχθούμε διάφορες ηθικές και νομικές παραβιάσεις.** Μας εξαναγκάζουν να συνεργαστούμε και να ανεχθούμε τους απατεώνες, τους επιτυχημένους κακοποιούς, τους εκμεταλλευτές και να πράξουμε **κι εμείς το ίδιο για να επιβιώσουμε.**

Η κρατική εξουσία, η οποία θα έπρεπε να διευθετεί, να βάζει τα δίκαια όρια, να προστατεύει το δίκαιο, να είναι αρωγός για την επιβίωση των πολιτών, ν' αποθαρρύνει τη διαφθορά και την εκμετάλλευση, να αναδεικνύει τις εσωτερικές αξίες, **ακόμα είναι ανήμπορη ή αδιαφορεί.** Το χειρότερο, εκπροσωπεί και συνεργεί για τους ανήθικους σκοπούς, για τα οικονομικά σχέδια ορισμένων ισχυρών, για μικρές ομάδες με φανερούς και με κρυφούς τρόπους, εις βάρος των φιλήσυχων ανθρώπων που δεν επιζητούν περισσότερα από μία αξιοπρεπή επιβίωση. **Με την ίδια λογική που σφαγιάζονται και χρησιμοποιούνται αλύπητα όλα τα είδη της πανίδας με διάφορες αιτιολογίες για να εξυπηρετήσουν την επιβίωση του ανθρώπου και τους «ανώτερους» σκοπούς του, δυστυχώς με την ίδια επιτρέπεται να θυσιάζονται και να χρησιμοποιούνται άνθρωποι.²**

² Η κοινωνικότητα του ανθρώπου δεν συνδέεται μόνο με τη λογική και την καλή συμπεριφορά του και με τον ηθικό τρόπο ζωής. Γι' αυτό και μόνο το λόγο θα έλεγα, ότι ο μο-

Τελικά εάν διανοηθούμε πόσο χρόνο ξοδεύουν οι άνθρωποι για να επιτύχουν την επιβίωση και την υπερίσχυσή τους, πόσο χρόνο για να επιλύσουν τις διαφορές τους, να συνυπάρξουν και να απολαύσουν, πόσο περιορίζουν το στοχασμό στις σχέσεις τους και πόσο χρόνο δεν στοχάζονται. Αν διανοηθούμε πόσος χρόνος χάνεται από άσκοπες προσπάθειες, πόσες πλάνες διατηρήθηκαν εξαιτίας της επιπολαιότητας, από την ίδια τη χρήση της γλώσσας και από διάφορα συμφέροντα και πόσες γνώσεις δεν διατηρήθηκαν. Αν διανοηθούμε όλα αυτά και όσα έχω εξηγήσει για την αποπροσανατολιστική δυνατότητα της γλώσσας, τότε θα πειστούμε, ότι η πορεία του πολιτισμού και του ανθρώπου στη Γη, όπως τη γνωρίζουμε από την ιστορία, δεν ήταν η μοναδική ή η αναγκαία. Όχι μόνο θα μπορούσε να είναι αφάνταστα διαφορετική αλλά και να έχει φθάσει πολύ πιο γρήγορα σε πολλές σημαντικές επιστημονικές επιτυχίες και ανακαλύψεις, για τις οποίες χρειάστηκαν έως και χιλιάδες χρόνια για να γίνουν. **Θα μπορούσε να αποφευχθεί πολύς χαμένος χρόνος για την γνώση, την τεχνολογία και την αλλαγή από την ανοησία.** Όσο μπορεί η άγνοια, η πλάνη και η γνώση να παραμορφώσουν και να καταστρέψουν την ηθική, άλλο τόσο η έλλειψη ηθικής αποπροσανατολίζει και παραμορφώνει τη γνώση και τη διάνοια, συνηθίζω να λέω.

Από τότε που οι άνθρωποι έμαθαν να γράφουν, να αποτυπώνουν τις σκέψεις τους με τα σημάδια της γλώσσας και έκαναν πιο εύκολα τα μέσα για να συγγράφουν, από τότε έζησαν πολλά εκατομμύρια ανθρώπων. Χρησιμοποιεί να παρατηρήσουμε, ότι από αυτά τα αμέτρητα εκατομμύρια, μόνο ένας μικρός αριθμός, μάλλον λίγων χιλιάδων προσώπων, κάθισαν και κατέγραψαν με μια σειρά τις σκέψεις τους και συγκέντρωσαν ένα πλήθος απόψεων, εμπειριών και παρατηρήσεων, που σαν πνευματικό έργο να αποτελούν μια μεγάλη συνεισφορά στην ανθρώπινη έρευνα, στην κατάκτηση της αλήθειας και στην καλή προοπτική της γνώσης.

Αυτή εδώ η παρατήρηση γίνεται, χωρίς να μειώσουμε τη συνεισφορά και την επιτυχία που ίσως όλοι οι άνθρωποι, ο καθένας με τον τρόπο του, κατάφεραν στη ζωή τους ή με την ίδια τη ζωή τους. Επίσης, δεν αγνοούμε, ότι η δυνατότητα για μια άφθονη πνευματική και συγγραφική παραγωγή, προϋποθέτει ένα σημαντικό πλεονέκτημα για την επιβίωση, το οποίο δεν εξαρτάται μόνο από τα πρόσωπα ξεχωριστά και που, αν η επιβίωση δεν ήταν ένας δύσκολος αγώνας για τους πιο πολλούς ανθρώπους, τότε σίγουρα πολλοί περισσότεροι άνθρωποι θα είχαν συνεισφέρει για την επιστημονική έρευνα και στο ξεπέρασμα των πιο ανόητων σκέψεων. Αλλά, αν

ναχικός βίος πρέπει να γίνεται σεβαστός, να μην κακολογείται και να είναι δικαίωμα κάθε ανθρώπου να περιορίζει τη συχνότητα και τη διάρκεια της συνύπαρξής του και τις σχέσεις του με τους άλλους. Πέρα από τον προνοητικό περιορισμό, που αποτρέπει τον άνθρωπο να παρυσυρθεί στους άμπολλους κακούς και σκοτεινούς δρόμους, μπορεί να του αποκαλύψει τις δυνατότητες του εσωτερικού προσανατολισμού και του στοχασμού.

πρέπει να εκτιμήσουμε σαν συνεισφορά και σαν πνευματική κατάκτηση απ' ευθείας ένα συγκεκριμένο πνευματικό έργο, ένα φιλοσοφικό, ένα επιστημονικό ή ένα καλλιτεχνικό ή ένα τεχνολογικό έργο, που δημιουργήθηκε από ένα μόνο πρόσωπο, μέχρι πριν από μερικούς αιώνες, τότε θα αριθμήσουμε έναν εντυπωσιακά μικρό αριθμό προσώπων σε σύγκριση με τον αριθμό των προσώπων που έζησαν στον πλανήτη Γη ή ακόμα και σε σύγκριση με όσους μπορούσαν να αφιερώσουν χρόνο και σκέψη για ένα τέτοιο πνευματικό έργο. Αν εκτιμήσουμε πιο επιλεκτικά το πνευματικό έργο που έφτασε σε εμάς, όπως αυτό ιδιαίτερα του Αριστοτέλη και μέχρι 15 αιώνες μετά, τότε θα αριθμήσουμε τα πρόσωπα με τα δάχτυλα των χεριών μας! Οι περισσότεροι άνθρωποι εστίασαν τις δυνάμεις τους για την εδραίωση της παρουσίας τους, για την ασφάλειά τους, για τις κοινωνικές σχέσεις τους, για τη χαλάρωσή τους και την ικανοποίηση των αναγκών τους, για την επίλυση των διαφορών τους και για πολλά που μπορούμε να συμπεράνουμε (και όχι μόνο να φανταστούμε). Σκεφτείτε μόνο το πνευματικό έργο του Αριστοτέλη με τις γνώσεις που ήταν διαδεδομένες στην εποχή του και συγκρίνετε πως σκέφτονται πολλοί άνθρωποι ακόμα και σήμερα 2500 χρόνια μετά, για τα ίδια ζητήματα...

Αυτό το μαζικό χαρακτηριστικό της ιστορίας, δεν πρέπει να αγνοηθεί ούτε να υποβαθμιστεί, ούτε να καλυφθεί με τη δικαιολογία, ότι ο αγώνας για την επιβίωση δεν εννοούσε τους ανθρώπους να διαθέσουν χρόνο για σκέψεις και εσωτερικές διερευνήσεις, ούτε με τη διαπίστωση, ότι ζούμε για να κάνουμε πολλά άλλα πράγματα και όχι μόνο για να ερευνούμε. Η απλή σκέψη, ότι ελάχιστοι άνθρωποι είχαν το πλεονέκτημα να ζουν με εξασφαλισμένα τα έξοδα, την υγεία τους και με την εργασία άλλων είναι υπερβολική, αφού εξαφανίζει με τις λέξεις το χρόνο, το καθημερινό 24ωρο που περνάει, και έτσι υποβαθμίζεται η δύναμη μιας τέτοιας πνευματικής επιθυμίας και το νόημα που μπορεί αυτή να δώσει στη ζωή, σε αντίθεση με ένα πλήθος άσκοπων δραστηριοτήτων που εκδηλώνουν οι άνθρωποι από ανασφάλεια και τυφλή προσδοκία. Η βλακεία χρειάζεται για να γραφτεί η ιστορία...

Παρόμοια, πιστεύω, ότι θα μπορούσαν να ξεπεραστούν πολύ πιο γρήγορα πολλά από τα προβλήματα επιβίωσης των ανθρώπων και η ζωή να γίνει πιο όμορφη. Με λιγότερη αδικία, περισσότερη αρμονική συνεργασία, με λιγότερες επιζήμιες συνέπειες για το φυσικό περιβάλλον και με λιγότερα δυσάρεστα ατυχήματα. Θα μπορούσαν αυτά να γίνουν πολύ πιο γρήγορα και ως μην είχε μεγαλώσει τόσο πολύ η ανθρώπινη γνώση με τις προκλήσεις της. **Το ότι χάνεται τόσοσ πολύς χρόνος, αυτό έχει πιο άμεση σχέση με τη δειλία, τη μεροληψία και την ιδιοτέλεια όσων διοικούν, διευθύνουν, πολιτεύονται, φτιάχνουν νόμους και αντιπροσωπεύουν μεγάλους αριθμούς ανθρώπων.** Αυτό σημαίνει, ότι οι καλές προθέσεις, οι υποσχέσεις και οι ευχές μας μπορεί να είναι αληθινές, όμως συνυπάρχουν με άλλες επιθυμίες, σκοπούς και όνειρα που υπερισχύουν, **από την πιο μικρή ηλικία,** όπου καλλιεργούνται οι εξωτερικές αξίες, η μονόπλευρη υλιστική άποψη για το νόημα της ζωής και η υλιστική άποψη για τη δύναμη του ανθρώπου στη ζωή.

Οι σκέψεις που ακολουθούν ξεκίνησαν και διατυπώθηκαν από ένα νεαρό κοντά στην ηλικία των 20 ετών και συμπεριλήφθηκαν στο 1ο βιβλίο του, το οποίο εκδόθηκε μετά από πολλά χρόνια.³ Οι σελίδες εδώ **δεν** ενθαρρύνουν εχθρικές απόψεις για τη Ζωή, **δεν** παρακινούν σε αυτοκαταστροφική συμπεριφορά και **δεν** σχετίζονται με τη λατρεία του κακού με κανένα τρόπο. **Αντιθέτως**, προορίζονται για να μας "ξυπνήσουν" και να δούμε τη ρίζα από την οποία ξεκινούν μεγάλα ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα και την ανάγκη να δώσουμε μεγαλύτερο νόημα στη σύντομη ζωή μας. Ο πνευματικός δημιουργός, συγγραφέας και εμπνευστής των σελίδων θεωρεί και έχει αποδείξει, ότι η αυτοχειρία -εκτός από ελάχιστες ιδιαίτερες περιπτώσεις σε προχωρημένη ηλικία - αποτελεί ένα **τρομερό μη αντιστρέψιμο λάθος**. Σε σημείο, που θα πρότεινε σε όσους κάνουν τέτοια κακή σκέψη, να προτιμήσουν να ζήσουν σαν αναισθητοι και σαν αλήτες!. Δύο δεκαετίες μετά, ονόμασα αυτήν την τελευταία λύση " ψυχολογική & ηθική αυτοκτονία".

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΓΝΟΙΑ

Ένα βασικό ερώτημα δείχνει με τον απλούστερο τρόπο παντού και πάντοτε μέσα στο Σύμπαν, σε κάθε λογική έμβια ύπαρξη, τον εσωτερικό αποπροσανατολισμό της, τον παρασυρμό της, τον εγωκεντρισμό της και το άσκοπο των εξωτερικών δραστηριοτήτων ανεξάρτητα από ένα σταθερό και αξιοποιημένο εσω-διανοητικό κόσμο: Γνωρίζουμε εμείς οι ίδιοι, εκ των υστέρων, έναν επαρκή λόγο, για να θέλουμε να υπάρχουμε, ποιος είναι αυτός και γιατί να μη διακόψουμε την ύπαρξή μας πριν από το απρόβλεπτο τέλος της;

Στην εμπειρία μας διαπιστώνουμε μ' έναν άμεσο τρόπο πως η ύπαρξή μας είναι δικαιολογημένη και όχι άσκοπη και αυτή η διαπίστωση δεν είναι λάθος. Γι' αυτό πολλοί θεωρούν ανόητη, γελοία και άρρωστη μια τέτοια ερώτηση. Ωστόσο, η καταφατική απάντησή μας, χωρίς να την έχουμε εξηγήσει επαρκώς, δεν παύει να είναι αμφισβητήσιμη και ακριβώς η άγνοια αυτής της εξήγησης είναι που δείχνει, πως ζούμε παρασυρμένοι από τη γνώση των δυνατοτήτων μας προς τα εξωτερικά πράγματα. Αν η ζωή μας έχει έναν επαρκή λόγο, εμείς δεν πρέπει και δε χρησιμεύει να τον αναζητήσουμε και πρέπει οπωσδήποτε να συμφωνήσουμε;

³ Μέσα στο βιβλίο "Η Θεολογία της Επιστήμης", ©2000, εκδόσεις Δωδώνη, σελίδες 369-382, κάτω από τον ίδιο τίτλο. Εδώ έχουν γίνει ελάχιστες εκφραστικές διορθώσεις (κυρίως μήκαν μερικές τελείες). Οι μικρές εικόνες μεταξύ των παραγράφων δεν υπήρχαν στην έντυπη έκδοση.

Όταν δειχθεί η άγνοιά τους με αυτό το δικαιολογημένο ερώτημα, δεν απαντούν με ανεπηρέαστη διάθεση, όπως σε πολλά άλλα ερωτήματα. Συνήθως εκπλήσσονται και αντιδρούν σα να μη θέλουν να καταλάβουν την πρωταρχική σημασία του, τη σπουδαιότητα που κρύβει η απάντηση για τον τρόπο ζωής μας και τη δυνατότητα ν' αλλάξει η ζωή μας διαφορετικά από τη θέλησή μας. Ενώ είναι αυτονόητο ότι αξίζει να υπάρχουμε, τότε γιατί είναι έτσι δύσκολο να το αποδείξουμε;

Πολλοί απέφυγαν αυτή τη δυσκολία με αβάσιμες, αναπόδεικτες και ανεξήγητες θεωρίες, για τις οποίες εκείνοι είναι βέβαιοι πως αποτελούν αξιόπιστη γνώση, πως δεν περιέχουν λάθη και πως αν περιέχουν λάθη, αυτά δε γίνονται αιτία κακών συνεπειών. Υποστήριξαν την ύπαρξη του Θεού, ότι πρέπει να συνεισφέρουμε στις κοινωνικές εξελίξεις, ότι η ζωή δεν τελειώνει, ότι η αναζήτηση αυτών των απαντήσεων είναι ανώφελη και χωρίς επιτυχία. Ωστόσο, προσέγγισαν μ' έναν λάθος τρόπο σε σημαντικές αλήθειες, αναγνώρισαν την άγνοιά τους για έναν επαρκή λόγο της ύπαρξής μας και πως καμιά δραστηριότητα και ύπαρξη δεν έχει σταθερή χρησιμότητα και αξία χωρίς την ύπαρξη ενός σταθερού τελικού αποτελέσματος.

Στην εμπειρία μας διαπιστώνουμε πως τα πράγματα αλλάζουν και εμείς οι ίδιοι συνεχώς, ώσπου τελικά πεθαίνουμε με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο. Όσοι διαμόρφωσαν μια ευχάριστη ή δυσάρεστη έννοια για τον εαυτό μας αποδεικνύονται θνητοί και μαζί με αυτούς η μικρή μας δόξα. Οι μνήμες σβήνουν, τα υλικά έργα μας επηρεάζονται, φθείρονται, ώσπου κι εκείνα καταστρέφονται ανεξάρτητα από την ποιότητα, τη σπουδαιότητα και την ομορφιά τους και παρά τις αποτρεπτικές προσπάθειές μας. *Η άγνοια, οι ατελείς γνώσεις μας για την ποιότητα της κοινής πραγματικότητας, για την ουσία και τη σχέση της με το χρόνο, δικαιολογούν την αμφιβολία για την ύπαρξη μιας αρκετής αξίας γενικά στη ζωή και δείχνουν στη διάνοια μια βασική άγνοιά της.* Αν η ύπαρξή μας εκμηδενίζεται, χωρίς να χρησιμεύει στην επιτέλεση ενός επαρκούς σκοπού και τα έργα μας είναι φθαρτά, αυτό θα έπρεπε να είναι για όλους, θεωρητικά και βιωματικά, το κυρίαρχο πρόβλημα. Όμως, τελειώς αντίθετα, πλην ελαχίστων στιγμών, οι άνθρωποι αποφεύγουν να δώσουν σημασία στην άγνοιά τους για έναν επαρκή σκοπό. Συμπεριφέρονται απορροφημένοι από μερικές σχέσεις τους με ή χωρίς γνώση για την αληθινή σημασία του θανάτου, επιθυμούν ισχυρά να έχουν αναρίθμητες άλλες δυνατότητες και κάνουν τόσα άλλα, τα ίδια με πολλούς άλλους, τα οποία συχνά είναι γελοία, ανώφελα και φαίνονται αδύνατα, δύσκολα και επικίνδυνα.

Τι θα αλλάξει με το να σκεφτόμαστε τα κακά και τα άσχημα της ζωής, θα αναρωτηθεί αμέσως κάποιος... Προφανώς, έχει εκ των προτέρων σχηματίσει τη βολική άποψη ότι δεν θα αλλάξει τίποτα !

Οι εγωκεντρικές και εύκολες εξηγήσεις γι' αυτό το πολύ αξιοπρόσεκτο φαινόμενο, όπως ότι θα περνούσε αναξιοποίητη η ζωή μας για ένα πρόβλημα, το οποίο δεν μπορούμε να το επιλύσουμε, συχνά δεν είναι λαθεμένες, αλλά δε δικαιολογούν επαρκώς τη ζωή και έτσι αποφεύγουμε μια σημαντική άγνοια, η οποία έχει τις συνέπειές της. Δεν είναι τυχαίο ότι αυτή η άγνοια συνδέεται άμεσα με τον παρασυρμένο και εγωκεντρικό τρόπο ζωής και με την ίδια την αδυνατότητά μας ν' αναγνωρίσουμε τη σπουδαιότητά της. Όχι πως πρέπει ν' αρχίσουμε από τώρα να πενθούμε, αλλά η ανακάλυψη της άγνοιάς μας για έναν επαρκή σκοπό στη ζωή είναι ωφέλιμη και χρήσιμη, για να αλλάξει πολλές λαθεμένες αξιολογήσεις μας για τις δραστηριότητες και τα έργα μας, την παραπλανητική θέλησή μας και πολλές από τις ανώφελες πράξεις μας. Αποτελεί μια φοβερή αλήθεια για την έλλειψη επαρκούς αξιοποίησης της ζωής, τον εγωκεντρισμό και τον κοινό αποπροσανατολισμό μας.

Αυτή τη στιγμή, χιλιάδες δυστυχισμένοι και αθώοι άνθρωποι, παιδάκια, πατέρες, μητέρες... έχουν απλωμένο το χέρι και μας ζητάνε με δάκρυα στα μάτια να τους βοηθήσουμε. Μας παρακαλούν να τους σώσουμε, όμως δεν έτυχε να βρίσκονται εμπρός στα μάτια μας ή είμαστε ανήμποροι να τους βοηθήσουμε!

Εδώ, δεν μπορούμε να μη θυμηθούμε ξανά τον Άρθουρ Σοπερχάουερ, έναν αρκετά σοφό άνθρωπο για να μην είχε διαπιστώσει αυτήν τη μεγάλη αλήθεια και για να μην είχε προσέξει ότι: *«αντίθετα όλοι ζουν σαν να ήταν η ζωή τους αιώνια. Σε σημείο που -θα τολμούσαμε σχεδόν να το πούμε- κανένας δεν είναι πραγματικά πεπεισμένος ότι ο δικός του θάνατος είναι εξασφαλισμένος: αν όχι, δε θα μπορούσε να υπάρχει εκεί μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην τύχη του και σε κείνη του εγκληματία που καταδικάστηκε. Πραγματικά, ο καθένας αναγνωρίζει καλά, In Abstracto και σε θεωρία, ότι ο θάνατός του είναι βέβαιος, αλλά η αλήθεια αυτή είναι σαν πολλές άλλες της ίδιας τάξης, που κρίναμε ανεφάρμοστες στην πράξη: τις βάζουμε κατά μέρος, δεν μετρούνται ανάμεσα στις ζωντανές, στις δρώσες ιδέες. Να διανοηθούμε καλά αυτή την ιδιότητα της διανοητικής φύσης μας, και θα δούμε την ανεπάρκεια όλων των κοινών εξηγήσεων: προσφεύγουμε στην ψυχολογία, μιλάμε για εθισμό, για υποταγή στο αναπόφευκτο. Όλ' αυτά έχουν ανάγκη να στηριχθούν σε κάποια πιο βαθιά αρχή (...)*».

Βασανιστήρια για τον πιο απίθανο λόγο, θανατηφόρες ασθένειες και ατυχήματα, δολοφόνοι και αδίστακτοι κακοποιοί, από τη μία στιγμή στην άλλη βρίσκεσαι στην κόλαση, εσύ ο ίδιος ή τα πρόσωπα που λατρεύεις. Ο τρόπος και ο χρόνος που θα σου συμβεί το κακό μπορεί να είναι ο πιο σκληρός. Πάντα υπάρχει κάποιος και κάτι που δεν θα σε αφήσει να χαρείς τη ζωή.

Στο σχετικό παρόν όλα φαίνονται σαν αιώνια. Το πιο συνταρακτικό γεγονός και, μέσα στο πέρασμα του χρόνου, η επίδρασή του μικραίνει σαν το κερί. Το τέλος θα έρθει όσο μακριά και να βρίσκεται. Πολλοί προνοούν από

τώρα και κάνουν υποχωρήσεις, για να πραγματοποιήσουν τις φιλοδοξίες τους, στηριζόμενοι σε υποθέσεις και προβλέψεις, οι οποίες είναι πιο απίθανες να επαληθευτούν στην πραγματικότητα από την απελπιστική αλήθεια ότι ίσως να μην υπάρχουν ως τότε. Αισθανόμαστε πολύ μακριά μας το θάνατο, αν όχι αθάνατοι και μας βρίσκει χωρίς να το καταλάβουμε, όπως ο ύπνος. Η ζωή έχει ερωτηματικά, θαυμαστικά, κόμματα, παρενθέσεις, άνω τελείες...όμως ο θάνατος βάζει την τελεία. Στην ίδια στιγμή που θρηνούμε για το τέλος μιας ζωής, στην ίδια εκείνη είναι δυνατό να χάσουμε τη δική μας μ' έναν από τους αναρίθμητους και απίστευτους τρόπους. Το τρομερό δεν είναι μόνο ο δικός μας θάνατος, με τον οποίο δε θα καταλάβουμε τίποτε, αλλά και εκείνος των ανθρώπων που μοιραστήκαμε τη ζωή μας μαζί τους, τους οποίους λατρεύουμε και μας λατρεύουν. *Η επιστροφή εκεί που ήμασταν πριν γεννηθούμε, δηλ. στο τίποτε, θα ήταν άδικη χωρίς έναν επαρκή σκοπό.*

Λίγο ως πολύ όλοι επιθυμούμε να υπάρχουν για πάντα, τουλάχιστον, ορισμένα πράγματα, ορισμένες στιγμές της ζωής μας και στοχεύουμε να επηρεάσουμε το μέλλον. Μην κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας! Αναζητάμε αρχαία πράγματα, αναδεικνύουμε το παρελθόν, κάνουμε παιδιά, δίνουμε εκφραστικά ονόματα στους απογόνους μας, στους δρόμους της πόλης, στις τοποθεσίες, στα τεχνολογικά κατασκευάσματα, φτιάχνουμε έργα τέχνης, στέλνουμε διαστημόπλοια με προορισμό ν' ανακαλυφθούν από εξωγήινες μορφές ζωής. Ωστόσο, θέτουμε ένα όριο στο χρόνο, πέρα από το οποίο δε στοχεύουμε, για να μη διακόψουμε τις εγωκεντρικές δραστηριότητές μας από την απόγνωση, για να μην ανακαλύψουμε τις αλήθειες που δείχνουν τον αποπροσανατολισμό μας και γελοιοποιούν τους στόχους μας. **Πρέπει να μας πλησιάσει η καταστροφή, για να καταλάβουμε πόσο άσκοπη είναι η ζωή και τα έργα μας στο σύνολό τους, αν δεν απομένει τίποτε από αυτά;** Τα ποιητικά λόγια του Κ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ το λένε μεγαλόπρεπα: «Στην άμμο σήνονται μεγάλα τα έργα των ανθρώπων και σαν παιδάκι τα γκρεμίζει ο χρόνος με το πόδι».

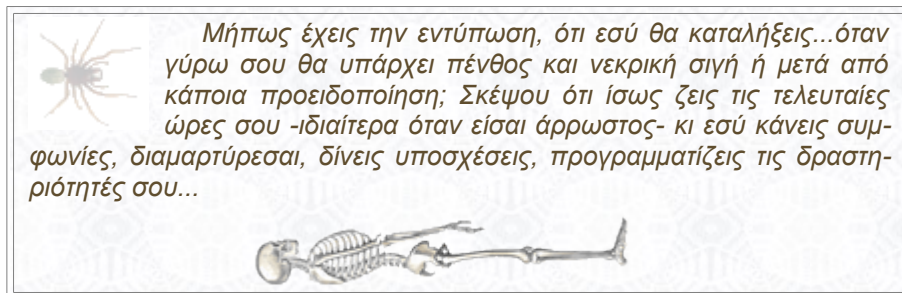

Η αξιοποίηση της ζωής με καμιά έννοια δεν μπορεί να είναι αρκετή, για να αιτιολογηθεί εκ των υστέρων γενικά η ύπαρξή μας, ανεξάρτητα από το αν αυτή στο σύνολό της έχει μια σταθερή χρησιμότητα. Γι' αυτό κάθε θεωρία που φιλοδοξεί να διαμορφώσει ή να επηρεάσει θετικά την ποιότητα της ζωής μας είναι αβάσιμη, αν πρώτα δεν έχει δικαιολογήσει τη διατήρησή της και αυτή η ανεπάρκειά της θα έχει αποπροσανατολιστικές συνέπειες, ακόμα και αν δεν είναι άτοπη. Δεν είναι δύσκολο να το καταλάβουμε ούτε ασήμαντο.

Υπάρχουμε, χωρίς να έχουμε μια επαρκή γνώση που δικαιολογεί τη ζωή μας και όχι την ανυπαρξία μας, χωρίς τη θέληση να την αναζητήσουμε και χωρίς να διαπιστώνουμε τη σημασία της. Με αυτήν την άγνοια, η οποία δείχνει πως είμαστε παρασυρμένοι, μιλάμε σαν ειδικοί επί ψυχολογικών,

οικογενειακών και κοινωνικών ζητημάτων, μεγαλώνουμε τα παιδιά μας και μετατρέπουμε με όλη την ευφυΐα μας σε επαρκή λόγο της ύπαρξής μας ασήμαντα πράγματα και δυνατότητες και δε διστάζουμε ν' αναζητάμε τις αιτίες της διαφθοράς. Τι είναι αλήθεια; Ρωτούσαν και ρωτούν ακόμα, για ν' αφαιρέσουν εύκολα την αξιοπιστία από τα λόγια ενός διανοούμενου ή από τον ίδιο. Για να δοκιμαστούν όσοι πιστεύουν ότι γνωρίζουν την κοινή πραγματικότητα ή έχουν την προδιάθεση ν' αλλάξουν τη ζωή των άλλων, πρέπει πρώτ' απ' όλα να ερωτηθούν: πρέπει να θέλουμε να υπάρχουμε και γιατί; Μπορείτε να μας διαβεβαιώσετε ότι θα είμαστε εν ζωή και εσείς είστε προετοιμασμένοι για την πιθανότητα να χάσετε τη ζωή σας πιο γρήγορα απ' όσο υπολογίζετε;

Για να μην τους φανεί ανόητο και τόσο παράδοξο, μπορούμε να το θέσουμε διαφορετικά. Να υποθέσουμε ότι κάποιος φιλοσοφημένος φίλος μας αποκαλύπτει πως είναι απογοητευμένος από τη ζωή και απελπισμένος από την έλλειψη μιας αιώνιας αξίας και αποφάσισε να της δώσει ο ίδιος ένα τέλος. Με ποιους ισχυρούς συλλογισμούς μπορούμε να του αποδείξουμε ότι δεν αξίζει να κάνει κάτι τέτοιο και ότι έτσι θα ζημιωθεί;

Μόνο αν συντελούμε στην επιτέλεση ενός επαρκούς σκοπού, μόνο τότε αξίζει αρκετά να υπάρχουμε. Η ανυπαρξία μας δε θα είχε καμιά σταθερή συνέπεια σ' εμάς τους ίδιους, καμιά σταθερή συνέπεια έξω από εμάς, ενώ αντιθέτως θα έλυνε όλα τα προβλήματα ταυτόχρονα με τον πιο απλό τρόπο. Η ζωή μας μπορεί να συνεχίζεται ωραία, αλλά όχι με βεβαιότητα για το αύριο και όχι χωρίς δυσάρεστες στιγμές και θα μπορούσαμε να τη διακόψουμε, χωρίς να μετανιώσουμε γι' αυτήν την πράξη μας. Οι λίγοι γνωστοί, τους οποίους θα πληγώναμε, δε θα ήταν οι πρώτοι ούτε οι τελευταίοι, ενώ μπορεί να το ξεπερνούσαν γρήγορα και στην ίδια στιγμή αναρίθμητοι άλλοι αξιαγάπητοι είναι δυστυχισμένοι, αδικημένοι και βασανίζονται με φοβερούς φυσικούς και ανθρώπινους τρόπους. Η δυστυχία τους δε θα ήταν αιώνια, ενώ με την παύση της ύπαρξής μας ίσως ν' αποτρέπονται μεγαλύτερες δυστυχίες απ' όση με τη διατήρησή μας. Η ζωή μας μπορεί να τελείωνε μ' έναν από τους αναρίθμητους και απρόσμενους τρόπους, πολύ πριν ζήσουμε ως το μέσο όρο διάρκειας, ακόμα και πριν να το κάναμε εμείς με τη θέλησή μας. Αυτό γίνεται σε πολλούς άλλους πριν ζήσουν αρκετά και ενώ δεν πίστευαν ότι μπορεί να γίνει στους ίδιους. Οι δημιουργικές δραστηριότητές μας θα συνεισέφεραν με απρόβλεπτους τρόπους, δε θα είχαν σταθερές ή μόνο ωφέλιμες συνέπειες, ενώ έχουμε επηρεάσει τις εξελίξεις μόνο με τη στιγμή που γεννηθήκαμε και η ανακάλυψη ενός κόκαλου μπορεί να

δώσει τη δυνατότητα να γίνουν σημαντικές άλλες ανακαλύψεις. Με το θάνατό μας θα επηρεάζαμε ξανά τις εξελίξεις, αλλά και χωρίς τις δυνατότητες πολλών ζώων... ο πολιτισμός θα ήταν διαφορετικός.

ΠΡΟΝΟΗΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

Αν δεν υπήρχε ένας επαρκής σκοπός, η πράξη της αυτοχειρίας θα μας ελευθέρωνε από μια άσκοπη ζωή και δε θα έπρεπε να μας φαίνεται τόσο παράδοξη ή απαίσια. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, όπου πιστεύουμε στην αναγκαιότητα της θυσίας μερικών ανθρώπων ή θαυμάζουμε αυτόν που έδωσε τη ζωή του μ' έναν ηθικό σκοπό και κανένας δεν αποκαλεί αδικημένους όσους δε θα γεννηθούν ποτέ. Θα ήταν δικαιολογημένο να αυτοεκμηδενιστούμε, χωρίς να διανοηθούμε καμιά συνέπεια και όσο πιο γρήγορα θα το κάναμε τόσο το καλύτερο. Θα ήταν από δειλία ή από παράνοια να βασανίζουμε τον εαυτό μας με διάφορους τρόπους υποστηριγμένους από φιλοσοφικές και θρησκευτικές θεωρίες, ώσπου να επιτελέσουμε αυτόν τον αρνητικό σκοπό. Όχι μόνο θα ήταν άσκοπο και ανώφελο, αλλά θα ήταν και αντίθετο σ' εκείνο που θα έπρεπε να στοχεύουμε.

Θυμήσου: Η κατάληξη στον μάταιο τούτο κόσμο θα είναι πάντα η χειρότερη: ο θάνατος. Κάθε άλλος στόχος και σκοπός δεν είναι η κατάληξη. Είναι το αποκορύφωμα για ένα ελάχιστο χρόνο. Σύμφωνα με την εμπειρία και με λογική συνέπεια, το μέλλον μας είναι στον τάφο ενώ οι υπόλοιπες σκέψεις μας είναι προσδοκίες και σενάρια. Σχεδόν όλοι οι άνθρωποι, στην καλύτερη περίπτωση "φεύγουν" σε ηλικία μεταξύ 70-90 ετών. Όσο δυνατός και υγιής να είσαι, οπωσδήποτε θα συμβεί κάτι για να "φύγεις" εκείνες τις δεκαετίες. Αν δεν το έχεις καταλάβει, πρέπει να πεθάνεις... και αυτό θα γίνει είτε με φυσικό είτε με άλλο τρόπο που θα ονομάσεις.

Αν ο θάνατος ήταν η οριστική εκμηδένιση της ύπαρξής μας ή αν δεν χρησιμεύαμε στην επιτέλεση ενός επαρκούς σκοπού και εμείς δεν τη διακόπταμε, τότε ο πιο αξιόπιστος λόγος, για να ρυθμίζουμε τη συμπεριφορά μας, θα ήταν μόνο η διατήρηση της ζωής μας και η πραγματοποίηση των επιθυμιών μας. Με κάθε τρόπο και ανεξάρτητα από τις εξωτερικές συνέπειες. Χωρίς έναν επαρκή σκοπό κανένας άλλος λόγος δε θα ήταν πιο αξιόπιστος από αυτόν και η πιο αξιοποιημένη ποιότητα ζωής θα ήταν αυτή με τη μεγαλύτερη διάρκεια και τις περισσότερες δυνατότητες επιβίωσης ανεξάρτητα από την ποιότητά της. Αντιθέτως, υπάρχουν πολλοί άλλοι, για να είμαστε σκληροί, επικίνδυνοι και καταστροφικοί, πριν αδικηθούμε, πριν γίνουμε θύματα εκμετάλλευσης και μετανιώσουμε για όσα δεν πράξαμε.

Βλέπουμε, λοιπόν, από ηθικολογική σκοπιά ότι η έλλειψη ενός επαρκούς σκοπού-λόγου, για να θέλουμε εκ των υστέρων να ζούμε, θα είχε τις ίδιες συνέπειες με την ανυπαρξία μιας κοινής ή σταθερής πραγματι-

κότητας (του Θεού). Γι' αυτό όχι μόνο δε θα ήταν εκ των προτέρων επαρκώς δικαιολογημένη η ύπαρξή μας (από την άμεση και αυτοτελή πραγματικότητα), αλλά και το Σύμπαν δε θα υπήρχε.

Οι ίδιες οι ποιότητες των πραγμάτων είναι οι λόγοι της ύπαρξής τους. Όμως, κάθε περιορισμένο πράγμα σαν ανεπαρκή αιτία του εαυτού του και σαν ελλιπής ποιότητα άμεσης αυτογνωσίας δε συμπεριφέρεται επαρκώς αυτοπροσδιορισμένο, επηρεάζεται από εξωτερικές αιτίες και δε γνωρίζει επαρκώς το λόγο της ύπαρξής του. Αν είχε τέτοια αυτογνωσία, θα ήταν η αυτοτελής πραγματικότητα. Ωστόσο, σα μέρος της αυτοτελούς και εσωτερικής πραγματικότητας δεν τον αγνοεί τελείως. Έτσι υπάρχει και ενεργεί σαν παρασυρμένο, χωρίς ποτέ να μπορεί να γίνει η επαρκής αιτία και να διαμορφώσει μια επαρκή γνώση του εαυτού του.

Επομένως, είναι αλήθεια ότι η διατήρηση της ανθρώπινης ζωής μας χωρίς τη θέληση για έναν επαρκή σκοπό, χωρίς τη γνώση της άγνοιάς μας για την ύπαρξή του, αλλά αντιθέτως μετατρέποντας σε επαρκή σκοπό τον ατελή εαυτό μας, περαστικές δυνατότητες και πράγματα, έχει κοινή συνέπεια εγωκεντρικούς τρόπους συμπεριφοράς, παρανοϊκή αντίληψη για τη ζωή και την πραγματικότητα, χάσιμο χρόνου και αβελιότητα για το νόημα της ύπαρξής μας. Η αναζήτηση ενός επαρκούς σκοπού είναι εσωτερική αναζήτηση της κοινής πραγματικότητας και προσανατολισμός της ζωής και αντιστρόφως. Αντιθέτως... και ξανά αντιστρόφως.

Λίγο-πολύ ο καθένας αναγνωρίζει πως η ζωή θα είναι επαρκέστερα δικαιολογημένη, αν δεν είναι ένα τυχαίο φαινόμενο εξέλιξης της ύλης και αν μέσα στο χρόνο δε χάνονται για πάντα όλες οι στιγμές της. **Μόνο αν συντελούμε στην επιτέλεση ενός επαρκούς σκοπού, μόνο τότε αξίζει αρκετά να υπάρχουμε, ακόμα και αν ο θάνατος είναι το οριστικό τέλος μας.** Διαφορετικά δε θα είχε καμιά αξία ν' απορήσουμε αν και γιατί πρέπει να θέλουμε να υπάρχουμε. Από την ανακάλυψη μιας τέτοιας άγνοιας για την αξία γενικά της ύπαρξής μας απορούμε και θέτουμε ένα τέτοιο γενικό ερώτημα. Η εμπειρική διαπίστωση για τη ρευστότητα των πραγμάτων μέσα στο χρόνο, την παροδικότητά μας και η έννοια της ανυπαρξίας δικαιολογούν απλά αυτή τη βασική θέση. Αυτή είναι αξιόπιστη, ακόμα και αν μια τέλεια γνώση της πραγματικότητας, μια επαρκής εξήγηση χωρίς απορίες για το Είναι της, δεν ήταν επαρκής λόγος, για να θέλουμε εμείς εκ των υστέρων να υπάρχουμε. Είναι μια ηθικολογική θέση που δε χρειάζεται αναλυτική εξήγηση, αν όχι ένα ηθικό αξίωμα. Η ανυπαρξία μας δε θα είχε κάποια σταθερή συνέπεια έξω από εμάς, ενώ αντιθέτως θα έλυνε όλα τα προβλήματα με τον πιο άμεσο τρόπο. Όταν η θέληση για ζωή ή η άρνησή της δεν εξηγείται από τη συμφωνία ή τη διαφωνία της με αυτήν τη βασική θέση, τότε χρειάζονται δυσεύρετες και αβάσιμες θεωρίες, άλλες ανεπαρκείς εξηγήσεις, ατελείωτες αναζητήσεις και κάθε τι που συνέπεται, όταν η ζωή συνεχίζεται με άγνοια ενός επαρκούς σκοπού.

Επάνω σε αυτήν τη θέση μπορεί να βασιστεί άμεσα μια εισαγωγική πρακτική φιλοσοφία, πριν ακόμα να οριστεί ένας επαρκής σκοπός και χωρίς μια γενική γνώση για την πραγματικότητα. Γι' αυτό είναι και μπορεί να ονομασθεί προνοητική ηθικολογία.

Αναζητώντας να γνωρίσουμε αν υπάρχει ένας επαρκής σκοπός, για να θέλουμε να υπάρχουμε, ποιος είναι και πώς αξιοποιείται η ζωή, τότε αρχίζουμε να επιτελούμε με βεβαιότητα έναν τέτοιο σκοπό, ανεξάρτητα από την επάρκεια της γνώσης μας και υπάρχει δεν υπάρχει ο Θεός. Ακόμα και αν θα έπρεπε ν' αυτοεκμηδενιστούμε, έχουμε ξανά την ίδια βεβαιότητα, εκ των προτέρων, ότι δεν είμαστε σε αντίθεση με αυτόν τον αρνητικό σκοπό, γιατί η επιτέλεσή του δεν επιτρέπεται πριν να γνωρίσουμε το αν επιτρέπεται. Συνεπώς, μπορούμε και απαντούμε αξιόπιστα, εκ των προτέρων, ότι πρέπει να θέλουμε να υπάρχουμε και δεν αμφιβάλουμε ότι χωρίς την πραγματοποίηση αυτής της θέλησης ή με την αυτοεκμηδένισή μας δε θα μπορούσαμε να επιτελέσουμε τον προδρομικό σκοπό μας, που είναι η αναζήτηση και η γνώση.

Από εσωτερική και ηθική σκοπιά δεν υπάρχει πιο φοβερό και αδικαιολόγητο λάθος μέσα στο Σύμπαν από το να αρκούμαστε στη μικρόχρονη ζωή μας, χωρίς ένα σκοπό που να δικαιολογεί επαρκώς τις δραστηριότητές μας και χωρίς ν' αμφιβάλουμε για την αξία της. Ανακαλύπτοντάς το και αρχίζοντας την αμφισβήτηση των άλλων αξιών, ίσως να φθάσουμε να πιστεύουμε σε μια απαισιόδοξη θεώρηση για την πραγματικότητα. Ανεξάρτητα από το αν αυτή η απαισιόδοξη θεώρηση συμφωνεί με την ποιότητα της κοινής πραγματικότητας και τον προορισμό μας, μας δείχνει αναμφίβολα την πιο σημαντική άγνοιά μας.

Το ερώτημα που τη στοχεύει σαν όπλο είναι πάντοτε σημαντικό, ακόμα και όταν διαπιστώνουμε πως είμαστε αρκετά ευχαριστημένοι από τη ζωή μας. Δε γνωρίζουμε τι μας περιμένει την επόμενη στιγμή ή μετά το θάνατό μας, στην περίπτωση που πιστεύουμε σε μια συνέχεια. Για να βρει κάποιος το σθένος ν' αναζητήσει επίμονα την απάντησή του ή ν' αναγνωρίσει την άγνοιά του και τις συνέπειές της, πρέπει να είναι άνθρωπος, ο οποίος συμφωνεί και θα διάλεγε να ζήσει δυστυχισμένος με γνώση παρά ευτυχισμένος στην αυταπάτη.

Ειδικά η γενική απαισιοδοξία, η αρνητική διάθεσή μας σε μια άσκοπη ζωή είναι η καλύτερη θέση, για να επηρεαστεί η θέληση και συνεπώς οι δραστηριότητές μας, αντίθετα από τον αποπροσανατολιστικό επηρεασμό της άγνοιας και της πλάνης μας για την ποιότητα μιας αξιοποιημένης ζωής. Γιατί όσο μας λείπει η θέληση για ζωή και για την ακρίβεια όσο αξιώνουμε να χρησιμεύουμε σε μια σταθερή αξία, η οποία θα δικαιολογεί την καταστροφή, τη φθορά και τη δυστυχία, όσο δεν αρκούμαστε να πραγματοποιούμε την άπληστη και παρασυρμένη θέλησή μας και αμφιβάλουμε για τη σταθερή χρησιμότητα των δραστηριοτήτων μας, το μόνο, το οποίο γνωρίζουμε χωρίς αμφιβολία ότι δεν είναι άσκοπο και χαμένος χρόνος, είναι η αναζήτηση ενός κυρίαρχου σκοπού, της σοφίας και η δημιουργία ενός διαχρονικού έργου. Τότε έχουμε έναν επαρκή λόγο να αιτιολογήσουμε επαρκώς εμείς οι ίδιοι τη θέληση για ζωή και η διάνοια αρχίζει να παίρνει την ανώτερη αξία της σαν μέσο και σαν σκοπός.

Αυτοί είναι και οι λόγοι, για τους οποίους η αντίθετη θέση της γενικής αισιοδοξίας δεν είναι η καλύτερη για την προδρομική αξιοποίηση της ζωής μας, αν και συμφωνούμε με την ίδια βασική αρχή. Γιατί μας επιτρέπει να κάνουμε πολλά, τα οποία θα ήταν ασήμαντα από τη σκοπιά της απαισιοδοξίας, να υποτιμήσουμε τη χρησιμότητα της διάνοιας και ν' αρκούμαστε στη ζωή, χωρίς να έχουμε έναν επαρκή λόγο να φιλοσοφήσουμε. Έτσι είναι εύκολο να παρασυρθούμε και να διαφθαρούμε από τον εγωκεντρισμό και να γίνουμε το ίδιο σκοταδιστές με πολλούς από εκείνους, που διαφωνούν με τη βασική αρχή του εσωτερικού προσανατολισμού, συχνά επαναπαυμένοι σε μια «τυφλή» πίστη ή σε μια θεωρία, της οποίας τα λάθη και η ανεπάρκεια δε τους προβληματίζουν.

Μόνο αν συντελούμε στην επιτέλεση ενός επαρκούς σκοπού, μόνο τότε αξίζει αρκετά να υπάρχουμε: Με την ίδια θέση θα συμφωνήσουμε όχι μόνο από τη σκοπιά της γενικής απαισιοδοξίας αλλά και από εκείνη της γενικής αισιοδοξίας, σύμφωνα με την οποία συντελούμε. Για να είναι αντίθετες αυτές οι δυο σκοπιές, πρέπει να συμφωνούν με αυτήν την ίδια ηθική αρχή. Είναι το κοινό σημείο του νοήματός τους. Αυτή η βασική αρχή μας μεταστρέφει από άλλες θέσεις και απόψεις, που μας εκτρέπουν από το να στοχαστούμε σαν αυτοκαθορισμένοι, ν' ανακαλύψουμε την παραπλανητική άγνοιά μας και έτσι προνοητικά να αποφύγουμε άσκοπες και ασήμαντες δραστηριότητες με τις απρόβλεπτες συνέπειές τους. Όπως ο ανακλαστήρας δεν επιτρέπει στο φως να είναι σε όλες τις διευθύνσεις ή όπως η ακτή που βλέπουμε μέσα από τα θαλάσσια κύματα, που μας παρασέρνουν. Η γενική απαισιοδοξία -αντίθετη από την προηγούμενη θέλησή μας για ζωή και από τον προδρομικό σκοπό της αναζήτησης- προτρέπει να διαμορφωθεί ένας τρόπος εσωτερικής και εξωτερικής ζωής, με τον οποίο περιορίζεται και αποτρέπεται ο παρασυρμός μας και ριζώνουν μέσα μας τα γνωρίσματα ενός ανώτερου, μη εγωκεντρικού ανθρώπου.

Αν η διάνοιά μας είναι περιορισμένη όπως των άλλων ζώων, μπορούμε να επαναπαυόμαστε στα μικρά όρια της αβέβαιης ύπαρξής μας, να βλέπουμε τα πράγματα έτσι όπως εξυπηρετείται η διατήρηση της ανοησίας μας και να αισθανόμαστε με τις δραστηριότητές μας πως γίναμε σημαντικοί για πάντα, όπως πίστεψαν αναρίθμητοι άλλοι πριν από εμάς. Αλλά, ο χρόνος έχει διαψεύσει εκ των προτέρων και έχει καταδικάσει τις σχετικές αξίες που συνδέονται με τον εγωκεντρισμό: «Άρα, η αρνητική στάση (για τον κόσμο) θέτει, στο κέντρο των απασχολήσεων και των στοχασμών του ανθρώπου, τη φροντίδα της πνευματικής τελειοποίησης». (Alb. Schweitzer, 1875-1965, Νόμπελ ειρήνης 1952).

